

Bibliografinen organisaatio – portti arvojen maailmaan

Vuonna 1950 Chicagon yliopiston Graduate Library School -laitoksessa pidetyn konferenssin esitelmistä koottuun "Bibliographic Organization" -teokseen laatimassaan esipuheessa Jesse H. Shera tarkasteli bibliografisen organisaation käsitettä. Siihenastisten määrittely-yritysten puutteeksi hän mainitsi sen seikan, etteivät ne olleet kyenneet hedelmöittämään alan ajattelua, ja hän päätyi lähestymään kysymystä bibliografisen organisaation tehtävän kautta. Tuo tehtävä, Shera kirjoitti, on sovittaa yhteen kaksi asiantilaa, nimittäin kaikki ne inhimilliset toiminnat, joihin sisältyy kirjallista muistiin merkitsemistä (*graphic records*), ja kaikki ne eri palvelut ja palveluorganisaatiot, jotka välittävät muistiin merkittyä aineistoa tuottajiltaan lopullisille käyttäjille.

Olkoonkin, että yhteen sovitettavat asiantilat ovat perustavalaatuksia, on välttämätöntä asettaa joitakin reunaehtoja, Shera totesi. Varsin selvää on, että bibliografinen organisaatio ei ulotu yksilöiden väliseen suoraan viestintään eikä sellaiseen ryhmien sisäiseen viestintään, johon välittäjiä ei tarvita. Vielä on ulkopuolelle rajattava joukkoviestimet, joita valvoo viestejä lähettävä toimija itse: radiotoiminta, sanomalehdistö, elokuvat. Ainoastaan silloin, kun on tarpeen välittää joukkoviestimien kantamia tietoja historiallisina dokumentteina aikojen halki, bibliografinen organisaatio ulottuu niiden alueelle.

Näin rajattuna bibliografinen organisaatio koskee epäsuoraa viestintää ja niitä viestintäprosessin osia, jotka vaativat välitysorganisaatioiden tai palvelujen olemassaoloa. Se seikka, että Shera ei mainitse arkisto-organisaatiota, johtunee osaksi siitä, että konferenssi oli kirjastokoulun järjestämä ja itsestäänselvästi käsitteli kirjastoille ominaisia aineistoja, osaksi taas siitä, että tuolloin arkistot käsitettiin pikemminkin uniikkiasiakirjojen säilytys- kuin välitysorganisaatioiksi. Kuivakopiointimenetelmä odotti vielä keksijäänsä ja teollista käyttöönottajaansa.

Tämän päivän kirjastomaailmaan kuuluu paljon puhe nopeasti vanhenevasta tiedosta. Kun Shera 40 vuotta sitten kirjoittamassa tekstissä joukkoviestintää ovat vain radiolähetykset, sanomalehdet ja elokuvat, sopii kysäistä onko koko kirjoitus vanhentunutta tietoa. Oliko se vanhentunutta tietoa jo ilmestyessään, koska Shera sivuutti jo tuolloin laajan äänilevyteollisuuden eikä maininnut ensinkään esim. diskografista organisaatiota? Viestintävälineiden maailma on laajentunut yhä lisää: televisio, videot, tietokannat, näyttöpäätteet ja levykkeet, organisaatioiden ja kotienkin tietoliikenneyhteydet jne. Niidenkin hallitsemiseksi on kehitetty "bibliografisia" organisaatioita. Oliko mediografinen organisaatio sopiva kattotermi?

Olenaisinta nähdäkseni on Shera tekstistä ilmenevä tulkinta, että kirjat ja kausijulkaisut eivät ole joukkoviestimiä sanan tavanomaisessa merkityksessä, vaan ne kuuluvat ennemminkin niihin inhimillisiin toimintoihin, joihin muistiin merkitseminen liittyy olennaisena osana. Onko se vanhentunutta tietoa esimerkiksi siitä syystä, että käsitys poikkeaa mm. nuoremmissa suomalaisissa tiedotusopin oppikirjoissa esitetyistä, lähinnä tuottamisen tekniikkaan perustuvista käsityksistä?

On paikallaan pysähtyä miettimään kirjan olemusta inhimillisen toiminnan eri lohkoihin kiinteästi kuuluvana osana. Alumpana mainitussa kokoomateoksessa S.R. Ranganathan (s. 95) sanoo kirjan olevan ihmisten keksimä keino muuntaa ajatusenergia materiaksi. – Käytän seuraavassa kirja -sanaa niiden graafisten muistiinmerkitöjen yleisnimenä, joissa ajatusenergia aineellistuu.

Puhe kirjasta vain painotuotteena hylkää osan sen perusolemuksesta. Toki kirja on painotuote ja tuotteena kirjaa levitetään. Tätä levityspuolta mainosväki lienee pyrkinyt korostamaan luodessaan "lukutuotteen" käsitteen. Jos myös tuottamisen puoli otettaisiin huomioon, olisi puhuttava

"kirjoitus- ja lukutuotteista". Silloin tulisi esiin niiden kuuluminen sellaiseen inhimilliseen toimintaan, jossa kirjoittamisella ja kirjoitetun lukemisella on toiminnan kokonaisuudesta erottamaton tehtävä. Tuotteella on jo nimi. Se on kirja.

Epäsuoraa viestintää koskevan bibliografisen organisaation tehtävänä on liittää "kirjoitus- ja lukutuotteet" välitysjärjestelmiin ja tehdä siten ihmisille mahdolliseksi saada hallitusti käyttöön paitsi kirjojen sisältämiä tietoja ennen kaikkea niihin kirjoitettuja ajatuksia ja arvoja heidän niitä pohtiakseen. Tietojen käyttöön saaminen on jo paljolti siirtynyt kirjoilta uusille välineille kuten esim. numeerisille tietokannoille ja samalla tiedot on irrotettu ikäänkuin arvovapaiksi faktoiksi, joita voidaan käyttää teknisesti. Mutta kirjoittamalla välitettyjen ajatusten ja arvojen maailma on yhä kirjojen hallussa ja siten bibliografisen organisaatio koskee nimenomaan ihmisyyttä ja sen ilmentymiä ja siten sivistystä. Epäsuoran viestintäluonteensa vuoksi bibliografinen organisaatio ei tietenkään tarjoa itsessään tietä sivistykseen, mutta se johdattaa tälle tielle sitä janoavat.

Siinä suoran viestinnän informaatio- ja varsinkin disinformaatiotulvassa, joka on viime aikoina syntynyt erityisesti Persianlahdella käydyn sodan tiimoilta, kaiketi jokainen on joutunut miettimään väkivallan, sodan ja rauhan olemusta sekä omaa suhtautumistaan näihin asioihin. Lähtökohdaksi

pohdinnoille avautuu ainakin veteraanisukupolvelle oman maamme kokemukset puolen vuosisadan takaa. Siihen niveltyy saumattomasti myös meitä läheisempi Baltian kysymys.

Vaikka lehdistö ja sähköiset viestimet tarjoavatkin jäsennettyjä pohdinnan aineksia väkivallan ilmentymistä, vieläpä runsain mitoin, emme voi käsitellä tällaisia asioita vain tiedollisesti olkoonkin, että punnittua tietoa niistä toki tarvitaan. Myös asiain arvo-olemus on otettava lukuun. Vain tunteella tajutut arvot ilman jonkinmoista tiedollista pohjaa vievät taasen toisella tapaa sivuraiteelle.

Keksiikö kukaan pettämättömämpää tiedon ja arvojen toisiinsa suhteuttamisen keinoa kuin on omakohtainen perehtyminen asioista kirjoitettuun, nyt kokemassamme murrosvaiheessa siihen, miten väkivallasta ja ihmisyydestä on ajateltu, miten niiden olemusta on taiteen ja tieteen keinoin käsitelty sekä mitä ja miten niistä on kerrottu? Kaikki se inhimillinen toiminta, johon olennaisena liittyy näiden asioiden muistiin merkitseminen, on ulottuvillamme bibliografisen organisaation avulla. Kirjastot ovat portinvartijoita, joiden keskeisin tehtävä on pitää porttia auki arvojen maailmaan.

Helsingissä 15.4.1991

Marjatta Okko